

Miroslav Pekarek - Bradač,

vojaški veteran – najstarejši partizanski polkovnik

Pripravil: Marijan F.K ranjc

Miroslav Pekarek – Bradač
(1883-1978),
posneto v Jelendolu sept.1943
(foto J. Miličinski)

ŠTIRI VOJNE, ŠTIRI VOJSKE IN DVE CELINI

Rojen je bil 17. junija 1883 na gradu Pogance pri Gotni vasi, Dolenjska, umrl pa je januarja 1978 v Ljubljani, kjer je tudi pokopan.

Bil je nosilec partizanske spomenice 1941, poleg tega pa je tudi 17 visokih vojaških odlikovanj, saj je sodeloval v **štirih vojnah na dveh celinah kot pripadnik štirih vojska**. Zabeležen bo tudi v naši vojaški zgodovini, saj sem ga v *Slovenski vojaški inteligenci*, Grosuplje, 2005, str. 60, predstavil kot enega od petih nosilcev največjega števila vojaških odlikovanj. Znan je bil tudi kot »dolenjski partizan« in »najstarejši partizanski polkovnik«. Je vsekakor slovenska vojaška legenda.

Izhaja sicer iz stare avstrijske plemiške in vojaške družine, čigar poreklo je, vsaj sodeč po priimku, tudi češko. Njegov ded je menda dočeval kar 112 let in je služil kot stotnik v Napoleonovi armadi, častnik pa je bil tudi njegov oče (grške in tudi turške armade v Mali Aziji) in tudi strici, ki so služili v različnih armadah kot vojaški izvedenci.

Grad Pogance (Poganiz) naj bi bil njegov rojstni kraj, zatem pa je otroška leta preživel v (samostanu) Pleterje, kjer se je naučil slovenščine

in pri stricu v Skadru, sicer poveljnik znane turške trnjave Taraboš. Zato si velja pogledati, kdo je bil gospodar tega gradu, ki se danes nahaja v naselju Jedinščica, delno ohranjen in je pod spomeniškim varstvom. V grajski kroniki piše, da gre za dvorec iz 16. stoletja, ki ga je že leta 1472 pozidal Jernej Mindorfer, 1547 pa kupil baron Janez Lenkovič. Nato se je zvrstilo kar nekaj lastnikov, da bi nazadnje v 19. stol. ostal v lasti plemiške družine Langerjev. Leta 1891 je v *Domu in svetu*, št. 2 omenjeno, da je polovica gradu iz same ilovice in drobnega kamenja, druga polovica in dva nadstopja pa sta trdno zidana. Prvotna stavba naj bi bila poslopje okskrbnika – majerja Mehovskega.

Znano je tudi, da so grad 1942 izropali četniki, ki so se lažno predstavljali kot pripadniki partizanskega »štajerskega bataljona« (avtor, *Plava garda*, Maribor, 2006) in dragocenosti menda zakopali v bližini svojega tabora v Šent Joštu. Naslednje leto so partizani grad požgali, da ga ne bi bela garda izkoristila kot svojo utrjeno postojanko (Franček Saje, *Belogardizem*, Večer, Maribor, 2008).

MED BURI

Leta 1901 je Miro Pekarek kot osemnajstletni mladenič končal vojaško realno na Dunaju, saj so mu starši namenili častniški poklic. Vendar ga je oče najprej poslal v Južno Afriko, kjer so se Buri bojevali proti nasilnim Angležem. Evropsko javno mnenje je bilo na strani pogumnih Burov. Zato so se mnogi prostovoljci odpravljali na daljnjo pot, da bi pomagali upornim Burom, ki so v obdobju prve burske vojne od 1896 do 1899 premagali Britance. Pogumne Bure, bilo jih je okrog 88.000, je vodil nemški častnik Kruger, saj so bili oboroženi predvsem z nemškim orožjem. Britance je vodil lord Joseph Chamberlain. Šlo je predvsem za prisvajanje kolonialne posesti Transvaala in Oranje-Vrystaata in pomembnega randalskega rudnika zlata.

Leta 1901 se je začela druga burska vojna, v kateri je britanski poveljnik lord Kitchener izvajal taktiko požgane zemlje, sistematično uničeval kmetije in prebivalstvo zapiral v koncentracijska taborišča. Sledil je preobrat in Buri so nazadnje bili premagani. Premirje je bilo sklenjeno 31. maja 1902 v Vereenigingu, s tem pa tudi integracija Južne Afrike v britanski kolonialni imperij. Zanimivo je tudi, da se je na britanski strani takrat bojeval mladi Winston Churchill.

No, v začetku leta 1901 je dolgoletni francoski prijatelj markiz Vilbaud Mareille povabil očeta Mira Pekareka, da se skupaj udeležita burske vojne. Namreč, že 1898 sta se skupaj bojevala na Kubi v ameriškem polku »Divjih lovcev«, ki ga je vodil Theodor Roosevelt, poznejši ameriški predsednik. Ker se je Mirkov oče počutil že preveč starega, je prijatelju poslal svojega mladega sina, ki se je tedaj nahajal na počitnicah po končani vojaški realki.

Mile Pavlin je v Dolenjskem listu aprila 1960 objavil feljton pod naslovom *Veteran burske vojne živi v Ljubljani*, v katerem je podrobno opisal njegovo potovanje v Južno Afriko in tudi bojevanje med Buri.

Mladi Miro Pekarek se je najprej odpravil v francoski Marseille, kjer se je sestel z markizom Mareillom in skupino 30 prostovoljcev, med katerimi sta bila tudi dva častnika avstrijske vojske – Sternberg in Apon, švedski častnik Seiko Hanser, skoraj dva metra visoki danski topniški častnik ter več Ircev in Holandčanov. Skupaj so nadaljevali pot z ladjo okrog Afrike in se meseca avgusta 1901 izkrkali v Port Natalu v sosednjem Durbanu.

Stanje med Buri je bilo katastrofalno. Nobene organizirane vojske niso imeli, le nekakšne enote krajevne milice. Za njihove pravice (in koristi) so se (brezplačno) bojevali tudi maloštevilni tuji prostovoljci. Bure so vodili nekakšne četovodje in »generali«, med njimi pa je bil najbolj znan De Wet, mlajši človek, prej mesar, ki pa je bil dokaj spretan in pogumen vojak in poveljnik. Drugi »general« je bil neki starček Bolta. Tuji prostovoljci so se z domačini sporazumevali v nemščini, saj jezika domorodcev – Burov niso obvladali. Nasproti so imeli dobro organizirano britansko kolonialno vojsko, ki jo je vodil general in lord Roberts Kitchener, izkušen poveljnik, ki se je te vojne lotil z vso brezobzirnostjo. Domačine so množično internirali v koncentracijska taborišča, pa so jih tako ločili od bojnih enot. Prav to nasilje je v precejšnji meri zlomilo burski odpor.

Skupina tujih prostovoljcev v kateri je bil tudi mladi Miro Pekarek, je iz pristanišča Port Nadala potovala več kot teden dni po razsežni burski deželi, brez vsakega stika s prebivalci in voditelji odpora. Vsak prostovoljec je imel konja.

Taborili so pod milim nebom. Hrano so si preskrbovali z lovom ali pa so jo dobivali od domačinov. Plače niso dobivali, le kakšne nagrade v zlatu so bili deležni.

Mladi Pekarek je bil sedem mesecv med Buri. Udeležil se je kakšnih 15 spopadov, da manjših prask ne štejemo. Nazadnje so se z Britanci spopadli pri mestu Bloemfonteinu. Okrog 5.000–6.000 Burov, ki jim je poveljeval »generak« De Wet, med katerimi so bili tudi tuji prostovoljci, so se postavili proti Bitancem v bojno črto dolgo več kilometrov. Britancev je bilo okrog 10.000 in so v tem spopadu pretpeli hude izgube.

Bojna enota, kateri je poveljeval markiz Marielle, je v strelski črti prodirala proti majhnemu gozdičku. Poveljnik je bil med prvimi s pipo v ustih, Miro pa takoj za njim. Nenadoma je iz gozdička zapokalo. Marielle je dal z roko znak, naj borci poležejo, mladega Mira pa je z roko potisnil proti zemlji. Zatem je padel, zadet z več streli v prsa. Takoj je izdihnil. Ranjena sta bila tudi dva Bura. Angleže so sicer z naskokom pregnali iz gozdička, toda Mirov zaščitnik je bil mrtev. Zato se je Miro odločil, da bo zapustil Bure. Enostavno je povedal, da gre domov in je odjahal. Med potjo je srečal nemškega geodeta Munscha, pa sta tako skupaj nadaljevala potovanje proti Mozambiku, dolgo okrog 1.800 km, ki je trajalo skoraj dva mesca. Miro je imel pri sebi nekaj zlata, 120 luidorov, pa tudi Mariellovo zapuščino. V pristanišču Mozambiq sta se znanca ločila. Miro se je vkrcal na nemško ladjo in nazadnje pristal v Hamburgu. Potem se je vsedel na vlak in pripeljal v Ljubljano. Tako se je 1902 končala njegova burska avantura. Osebni arhiv in nekaj dragocenih fotografij mu je nekdo kasneje ukradel na Zgornjem Štajerskem.

ULANEC V TURŠKO-ITALIJANSKI VOJNI

Prihodnje leto 1903 se je vpisal na vojaško akademijo v Dunajskem Novem mestu. Ko je isto končal (1906), je bil razporejen k ulancem. Leta 1911 je bil dodeljen kot opazovalec turškemu GŠ v turško-italijanski vojni za Tripolis in Cirenajko, Libija (1911–1912), ki je z lausanskim mirom postala italijanska kolonija.

Ko se je mlad ulanski poročnik vrnil na Dunaj, je bil načetega zdravja. Nekaj časa je služil pri cesarjevi gardi, nato pa se je radi okrevanja podal k znancem na Krim. Tam ga je zatekel tudi začetek 1. svetovne vojne. Odšel je v Carigrad, kjer je pri znancih iz turškega GŠ ostal vse dokler se turške enote niso v Romuniji srečale z nemškimi. Postal je poveljnik konjeniškega eskadrona v poljski legiji in bil ranjen v Karpatih. Dodeljen je bil uradu vojne cenzure. Ker pa je pomagal nekemu vojnemu ujetniku, je bil kazensko premeščen na soško fronto. Tu je bil postavljen za poveljnika enega od bosanskih »šturbataljonov« in bil že drugič ranjen. Zato je bil dodeljen kot tolmač štabu balkanske fronte, nazadnje pa je bil upravnik ujetniškega taborišča v Ohridu

ČEŠKOSLOVAŠKA VOJSKA

Po razpadu Avstro-Ogrske je nekaj časa služil v čehoslovaški vojski, nato pa se je vrnil v Slovenijo. V vojsko Kraljevine Jugoslavije ga niso sprejeli, ker se jim je zdel sumljiv. Odšel je v Avstrijo, kjer je bil dolga leta upravnik grofovskih posestev. Po znanem anšlus 1938 se je vrnil v Slovenijo in postal logar na Kočevskem.

SLOVENSKI PARTIZAN

Njegova hiša sredi Kočevskega Roga je bila leta 1941 zavetišče prvih dolenjskih partizanov, katerim je dal tudi svojo bogato zbirko orožja. Marca 1942 se je, star 59 let, tudi sam pridružil partizanskim enotam. Kot partizan »Bradač« je postal strah in trepet Italijanov. Bil je tudi izvrsten ostrostrelec. Leta 1944 je menda postal tudi prvi partizanski polkovnik po odlogu Snos, vendar podatka nisem mogel preveriti, ker avtor feljtona ni navedel partizanske enote v kateri je bil »Bradač« tudi partizanski poveljnik.

Neki bloger je vedel povedati, da ni maral komisarjev.

Zapis je nastal na pobudo »Andreja«, obiskovalca moje spletne strani«Vojaštvo«, ker ni vedel, ali sem Mira Pekareka - Bradača omenil v svoji knjigi *Slovenska vojaška inteligenca*.